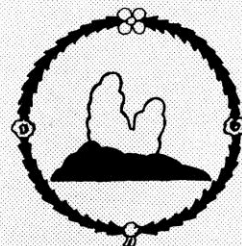

B

Jørgensen, Kjell
Boks 138,
3430 Spikkestad.

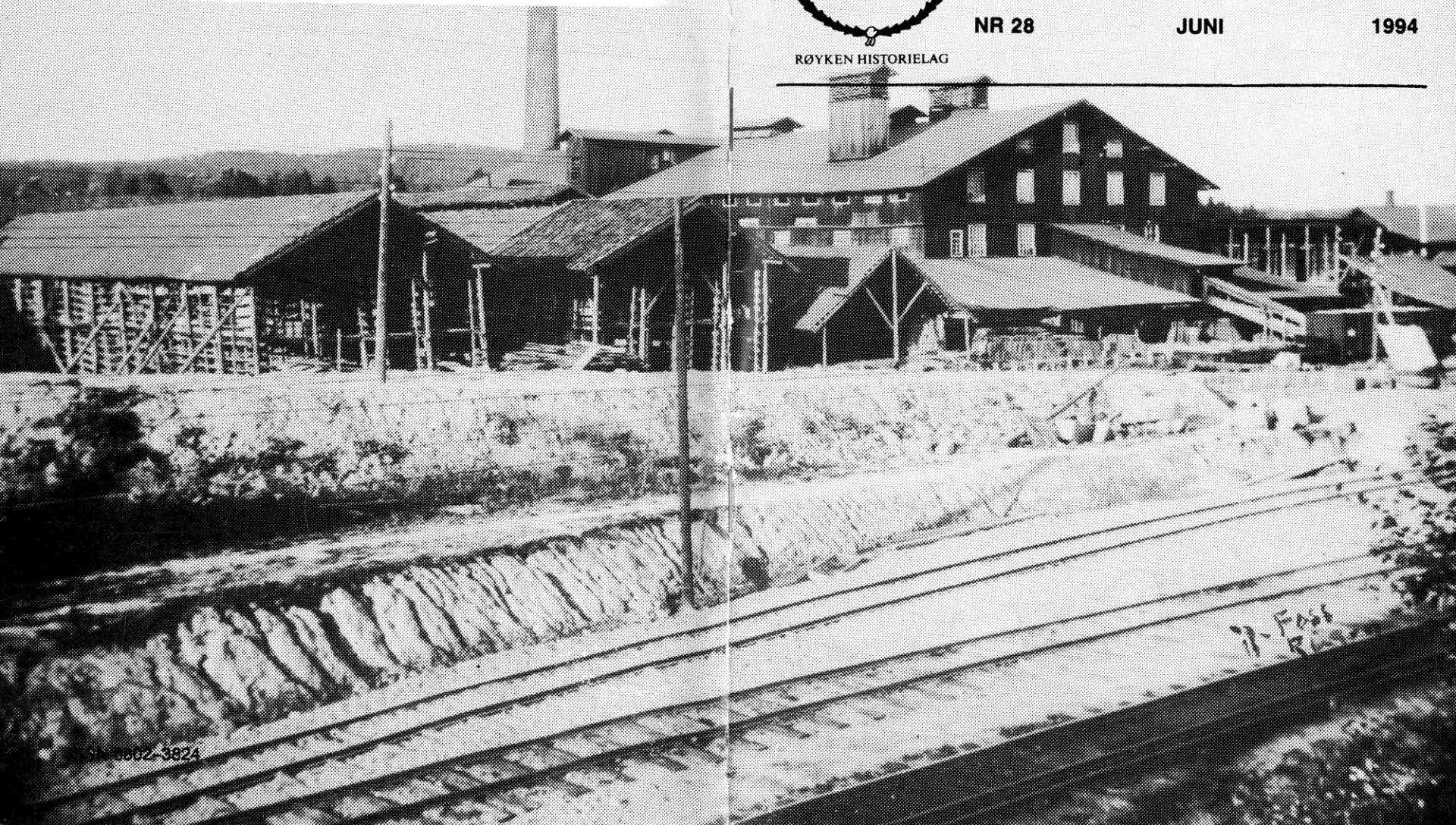
RØYKEN HISTORIELAG

BYGDEMAGASINET

NR 28

JUNI

1994

SM 6602-3824

17- Foss
R. 1994

BYGDEMAGASINET

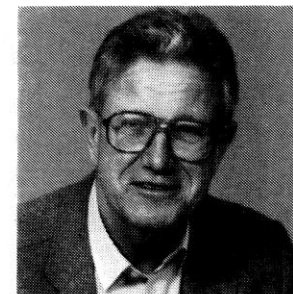
Organ for Røyken historielag

Innhold

Formannen har ordet	3
Viktige aspekter i Tangehagensaken	4
Ida Elisabeth Jørgensen: «Forsommer på Haga, Nærnes». Akvarell 1991.	8
Røyken kommune - ny strategi for miljø- og kulturvern	9
Kulturdagene 1994	10
Vi ønsker oss....	11
Skoleelever undersøker isdammene i Røyken	11
Bli kjent i egen bygd	12
Røyken Historielag - i særstilling i Buskerud	14
Husmannsplass på Askestad, Røyken	15
Barlind - sjelden og mishandlet	16
Bilde i Bygdemagasinet nr 27	16
Gunnar Hagenlund	17
Hilsen fra Canada	17
Ole Andersen «Berger» - Ole Andersen «Kjegstad»	19
Lastemaskinen på Slemmestad - den eneste av sitt slag	20
Cementmuseet	22
Lingsom havregryn	22
Værvarsling fra tog og stasjoner	23
Morberg	23-24
I maudr bergum vokser maura ennå	24
Gravrøyser på Slettskauen	25
Svar på premieoppgaven i nr 27	25
Vafler av god gammel årgang	26
«Levende kanonkugle»	27
Premiekonkurranse nr 28	27
Årsberetning for Røyken Historielag 1993-94	28
Referat fra årsmøtet 1994	33
Markvandring 1994	35
Medlemsmøter 1994	35

Bildet på omslaget:

Teglverket på Spikkestad er forlenget borte. Bildet er sannsynligvis tatt før 1920 - kanskje leserne kan hjelpe oss med datering.

Formannen har ordet

Bygdemagasinet stiller denne gang med en ny redaksjonskomite. Foruten Jan Lien og Bjørn Brønner som har stått på for et godt magasin tidligere, har kvinnene nå gjort sitt inntog. Turid Sandvik, som satt som medlem av styret forrige periode, har påtatt seg redaktørjobben.

Vi er glad for at arbeidet med Bygdemagasinet går greit videre. Styret er av den oppfatning av magasinet er et viktig kontaktpunkt med medlemmene. Samtidig er det med på å bevare en del av bygdas historie i skriftlig form.

I erkjennelse av at markvandring er et populært tiltak for mange, har vi i år lagt opp til 4 arrangementer. Når det gjelder Oldtidsmarsjen i september, kom vi i skade for å skrive at denne går fra Lahell i Lier til Slemmestad i aktivitetslisten som ble sendt i mai. Det riktige er naturligvis Gullaug i Lier.

Når dette leses er arbeidet med det første bryggerhuset på Hernestangen godt i gang. Grunnmuren til huset fra Gjellum er allerede støpt.

I løpet av sommeren har vi også planer klare for legging av nytt gulv i Kornmagasinet.

Vi har mye ugjort arbeid foran oss, og ser gjerne at noen medlemmer melder seg til dugnadsarbeide. Noen få timer 2 - 3 kvelder i løpet av sommeren vil være kjærkommen hjelp.

Kurset «Kjenn din bygd» ble arrangert i april måned. Av plasshensyn i Kornmagasinet satte vi en begrensning ved 40 deltagere. Det var gledelig å konstatere at kurset ble fulltegnet. Etter tilbakemeldinger fra enkelte kursdeltagere var deltagerne godt fornøyd med det de tre foreleserne fra Historielaget kunne by på. Vi bør gjenta dette kurset noe senere, og da kanskje med noe endret innhold.

Forøvrig ser vi frem til å treffe medlemmene på de 3 planlagte medlemsmøtene i løpet av høsten.

God sommer !

Cato L. Christoffersen

Kjære medlemmer !

Det er en stor ære å overta redaktøransvaret etter folk som Ole Sønju og Odd Sandlund, så jeg kan godt skjønne det hvis noen av dere medlemmer er skeptiske. Jeg har ikke bodd i bygda så lenge, men jeg er levende opptatt av lokalhistorie, og jeg skal forsøke å gjøre mitt beste. Inntil videre har jeg dessuten erfarne folk i redaksjonen som sørger for å lære meg opp. Jeg vil nok imidlertid i større grad enn de tidligere redaktørene være avhengig av at medlemmene hjelper meg med stoff. Det kan nok hende at flere av dere aktive i laget vil få høre fra meg i tida som kommer. Responsen fra dem jeg har spurt hittil har vært veldig positiv, og det takker jeg for. Jeg vil gjerne ha reaksjoner på saker vi har skrevet om eller tips om tema vi kan ta opp i bladet, så skriv en liten lapp eller ta en telefon, det vil jeg sette stor pris på. Hagansaka har vært et viktig arbeidsområde for styret forrige periode, dersom noen skulle ha andre synspunkter på denne saka, så skriv gjerne et innlegg. Vi har ikke vondt av å åpne opp for debatt om dette. God sommer ønskes dere fra redaksjonen !

Turid Sandvik

Redaksjonens adresser:

Turid Sandvik, Brøholtlia 22, 3430 Spikkestad, tlf 31 28 38 66

Bjørn Brønner, Bøveien 24, 1380 Heggedal, tlf. 31 28 60 86

Jan Lien, Prestegårdsjordet 22, 3440 Røyken, tlf. 31 28 48 58

Viktige aspekter i Tangehagensaken

I over ett år er Tangehagensaken blitt omtalt i pressen. I løpet av denne tiden har saken gjennomgått flere faser med behandling i kommunen og i andre offentlige organer. Røyken Historielag (RH) har spilt en viktig rolle i Tangehagensaken. Samtidig er stor diskusjon utløst lokalt, ikke bare i kommunale organer, men også blant folk flest. Det kan derfor være behov for nærmere informasjon til Bygdemagasinet lesere.

Fortsatt frister bebyggelsen på Nærnestangen en utrygg tilværelse. Noen endelig oppsummering kan det derfor ikke bli tale om her, men en gjennomgang av prinsipielle viktige sider av saken lar seg gjøre.

Tangehagensaken typisk og spesiell

Det er ikke første gang at kulturminner i Røyken er satt i fare eller blitt ødelagt som følge av offentlig saksbehandling. Slik sett er ikke saken enestående. Det er heller ikke enestående at det i en kommune oppstår interessekonflikter mellom bevaring og utbygging, selv om saken som sådan er viktig. Det som gir saken en ekstra dimensjon er den spesielle oppmerksomhet som er blitt rettet mot Røyken kommunes holdning

og forvaltningspraksis, mot de andre myndigheters roller, og mot RHs rolle. For at RHs ståsted skal være klart som et utgangspunkt, begynner vi denne gang ubeskjedent nok med oss selv.

Røyken Historielags rolle.

RH er en ideell interesseorganisasjon som i samsvar med sin formålsparagraf skal arbeide for bevaring av bygdas kulturminner. Da Tangehagensaken ble kjent, engasjerte RH seg for å hindre at bebyggelsen, som del av miljøet på Nærnestangen, ble revet. RH har både en rett og en plikt til å ta slike initiativ.

På medlemsmøter hvor styret har ønsket å drøfte RHs engasjement i Plan og bygningslovsaker (PBL), har oppslutningen vært entydig positiv til den linje som er blitt ført. Dette kan innebære at RH noen ganger er involvert i saker som det står strid om.

RH har ikke noen formell myndighet til å avgjøre forvaltningssaker. Laget kan imidlertid påvirke en forvaltningssak gjennom informasjon og ved å avgi uttalelser til forvaltningsmyndigheten. RH yter dermed et bidrag til demokrati, og til at offentlige saker blir bedre opplyste før enkeltvedtak treffes.

RH har etter loven rettslig klageinteresse i forvaltningsaker. Dette betyr at RH kan påklage f.eks. kommunale enkeltvedtak i PBL-saker. Dette kan skje når kommunen i sin behandling ikke tar tilbørlig hensyn til vesentlige kulturminneinteresser som RH (jf sitt formål) kan påvise.

RH har alltid forsøkt å begrunne sakene skikkelig. Klageretten er bare benyttet i saker hvor skade ellers ville kunne bli påført verdifulle kulturmiljø og kulturminner.

RH har benyttet klageretten i Tangehagensaken og brakt bygningsrådsvedtak inn for fylkesmannen, som avgjør saken. Så langt har fylkesmannen i samarbeid med de berørte fagmyndigheter avgjort konfliktsakene i samsvar med RHs klage.

Kommunen er myndighet

Det er kommunen som er formell myndighet etter Plan og bygningsloven (PBL) lokalt, og treffer enkeltvedtak. Det er således meningsløst å påstå at RH forsøker å overta styringen fra kommunen. Kommunen er alene ansvarlig for sine vedtak. Kommunen har et lovpålagt ansvar og en plikt til å ivareta kulturminneinteressene i sin forvaltning av loven. PBL inneholder bestemmelser som er beregnet for dette.

Krever at loven følges.

For Tangehagen gjelder reguleringsplan for Nærnestangen av 1985. Dette er en plan hvor formålet bevaring er kombinert med andre reguleringsformål. Denne kombinasjonsregulering kom i stand etter at Riksantikvaren i sin tid grep inn i sluttfasen av kommunens planbehandling. Planen innebærer blant annet forbud mot riving av bevaringsverdig bebyggelse.

Den vedtatte regulering er lov for Nærnestangen. Reguleringsplanen kan sammenliknes med en kontrakt mellom kommunen, de berørte parter, organisasjoner og andre myndigheter som har interesser i området. Kommunen har i Tangehagensaken vist svakhet i sin oppfølging av «kontrakten». I vedtak fattet av bygningsrådet er bevaringsformålet således ikke ivaretatt i samsvar med planens rammer.

Behandlingen av Tangehagensaken lokalt og regionalt, og hensynet til nasjonale interesser, har ført til at Riksantikvaren har overtatt som rette kulturminnemyndighet i saken. Fylkesmannen og Riksantikvaren har imøtegått kommunen på vesentlige punkter for at bevaringsformålet kan bli ivaretatt.

Justisdepartementet har forlenget avgjort at frivillige organisasjoner, som har miljøvern og vern av fortidsminner som oppgave, har klagerett på enkeltvedtak. Til tross for at RH har gjort kommunen oppmerksom på dens rettsvillfarelse, har kommunen likevel fornektet RH dets klagerett. Kommunen har derved uten lovhjemmel forsøkt å hindre RH i å bruke sine rettigheter og i å utøve sin virksomhet etter lagets formål. Miljøverndepartementet har skriftlig bekreftet at RH har klagerett. Kommunen er via fylkesmannen informert om dette faktum ved brev fra Miljøverndepartementet.

For tiden ligger det inne klager til behandling både fra Riksantikvaren og fra RH på enkeltvedtak om tomtedeling for Tangehagen. Vedtaket innebærer, etter RHs mening, en vesentlig endring av reguleringsplanen. Vedtaket er da fattet uten hjemmel. Det tas forbehold da disse klage i skrivende stund ikke er behandlet av fylkesmannen.

Det RH krever er at loven blir fulgt.

Tangehagen et område av nasjonal verdi.

Riksantikvaren har skriftlig slått fast at Nærnestangen med Tangehagen er et område av nasjonal verdi. I tillegg ligger det innenfor det området langs Oslofjorden som rikspolitiske retningslinjer (RPR) er gjort gjeldende for. Tangehagensaken har prinsipiell virkning for forvaltningen av hele Nærnestangen og for RPR hva angår kulturminneinteressene. Saken har derfor en betydning som rekker langt ut over bebyggelsen på Tangehagen.

Allerede i forbindelse med utredning av hovedflyplass på Hurum ble Nærnestangen av kulturminnemyndighetene klassifisert som et tettsted av riksinteresse (egent. nasjonal interesse). Bevaringsverdiene på Tangehagen og Nærnestangen er således vurdert av myndighetene flere ganger. De er gitt formell status som bevaringsobjekter lenge før Tangehagensaken oppstod. At bebyggelsen på Nærnestangen skal bevares, er således ikke noe RH har funnet på. Det er bestemt av myndighetene forlenget. Det skjedde første gang da reguleringsplanen fra 1985 ble gjort gjeldende. Det RH forlanger er at kommunen opptrer i samsvar med det som forlenget er bestemt og formelt avgjort.

Også bevaring av småkårsfolks kulturminner.

Det må ikke bli slik at størstedelen av befolkningen kan fratas sin historie. De aller

fleste av oss kommer fra arbeider-, bonde-, husmanns- og fiskerslekt. De kulturminner som er representative for våre røtter er gjerne uanselige og beskjedne. De er ikke mindre bevaringsverdige av den grunn, tvert om.

Størstedelen av bygningsmiljøet på Nærnestangen og Tangehagen er representativ for kystbefolkningen og dens historie. Denne har i hovedsak vært knyttet til fiske, sjøfart, handverk og jordbruk. Dette er aspekter som vi må forvente har ligget til grunn når myndighetene har gitt miljøet på Nærnestangen dets bevaringsstatus. Nærnestangen er et miljø med en historie det er grunn til å være stolt av.

Det er å merke seg at det er miljøet som skal bevares. Det er derfor ikke holdbart å vurdere hver enkelt bygning som isolerte fenomener uavhengig av det øvrige miljø. Heller ikke er det forsvarlig å vurdere bygninger fra vårt eget århundre som uinteressante for bygningsmiljøet. Slike bygninger er særlig utsatte, og har lett for å forsvinne.

Uthusene en viktig del av bygningsmiljøet

Striden på Tangehagen har særlig dreid seg om bevaring av uthusene. Til dette er å si at uthusene har vært helt nødvendige for å drive småbruket, og for å leve på Tangehagen. Funksjonelt, historisk og visuelt er uthusene en umistelig del av anlegget. Uten at uthus bevares, kan bevaringssaken ende som en parodi.

Krav om kunnskapsbasert forvaltning

Kommunen argumenterer med at noen av uthusene ikke er registrert i det landsomfattende bygningsregister SEFRAK og at det dermed ikke er grunnlag for å kreve uthusene bevart. RH erimidlertid godt kjent med at denne registrering ikke har betydning for hvorvidt et kulturminne er bevaringsverdig eller ei. I dette tilfellet betyr det bare at uthusene er bygget etter år 1900. Det er mange bygninger i Røyken bygget etter 1900 som er bevaringsverdige, f.eks. Kornmagasinet. Fastsetting av vernestatus i forbindelse med forvaltningssak kan foretas på grunnlag av uttalelser fra rette fagmyndigheter. Slike uttalelser foreligger fra fylkeskommunen og Riksantikvaren. Kommunen trenger ikke være i tvil.

En slik henvisning til SEFRAK kan tyde på at kommunen misbruker registreringen i sin forvaltning. Historielaget ønsker at forvaltningen av kulturminnene og kulturmiljøet i Røyken må bero på et holdbart faglig grunnlag.

Nabotvisten ikke et RH anliggende

Det er oppstått tvist mellom grunneier og nærmeste nabo om to av uthusene på Tangehagen. - uthus som naboen hevder å være eier av. Akutt konfliktsituasjon oppsto i forbindelse med at begge uthusene ble påbegynt revet av grunneier ved dugnad. Politiet kom til stedet og det ble begjært midlertidig forføyning for Drammen namsrett. Namsretten har ved kjennelse avsagt den 14.04.1994 bestemt at Sameiet Nærnes av gnr. 43/2 forbyr å rive Naboens uthus inntil det foreligger rettskraftig dom i sak om nabos rett til å ha husene stående på tomten. Sameiet ble pålagt å dekke saksomkostningene på kr 5.000,-

Sameiet klaget på rettens kjennelse, og saken kom opp igjen i retten den 19.05.1994. Sameiet tapte saken, og måtte betale nye saksomkostninger på kr 18.650.-

Det synes godtgjort at de to uthusene på tomten tilhører naboen. Dette er et eksempel på tunblanding. Dette var tidligere en måte for gode naboer å unngå at fruktbar jord unødig gikk med til byggegrunn. Dette er et forhold av spesiell lokalhistorisk interesse. Bygninger av lokalhistorisk interesse skal i følge reguleringsplanen bevares.

Twisten er et forhold mellom grunneier og den eventuelle huseier. RH er ikke part i nabotvisten. Hva som vil skje med de to uthusene synes å avhenge av det endelige utfallet i nabotvisten. Det er lite RH kan gjøre. Riksantikvaren har imidlertid understreket at uthusene inngår i et område av nasjonal verdi. Så vidt RH kjenner til vil bevaring av de to uthusene på stedet ikke være til hinder for utbygging i samsvar med reguleringsplanen for 1985. Vi kan derfor ikke se hvorfor det er så nødvendig for utbygger å rive uthusene.

Fortsettes i neste nummer?

Tanghagensaken vil rulle videre uansett hva RH gjør eller ikke gjør. Vi vil imidlertid følge med og engasjere oss så langt det er historielagets sak, og så langt det fremmer kvalitetene i kulturmiljøet vårt. Våre virkemidler er kunnskapen, ordet og arbeidsenven. Vi får se hvor langt det rekker.

Knut Skjeggstad

Ida Elisabeth Jørgensen: Forsommer på Haga, Nærnes. Akvarell 1991.

Røyken kommune - ny strategi for miljø- og kulturvern

Med Hagansaken i friskt minne er det meget positivt at kommunen nå i vår har tatt initiativet til å utarbeide overordnede planer for bevaring av miljøet og kulturminnene i bygda.

Mange vel og foreninger i Røyken har nylig mottatt et brev fra rådmann Gudmund Notøy og miljøvernleder Randi Larsen der de opplyser at Røyken kommune har begynt arbeidet med en miljø- og ressursplan. Lag og foreninger blir invitert til å komme med informasjon og synspunkter til planarbeidet. Planen skal omfatte temaene avfall, støy, luft, vassdrag, drikkevann, fjorden, friluftsliv, kulturminner/kulturlandskap, geologi, planteliv, vilt og fisk.

Når det gjelder kulturminnevern mer spesielt, har dessuten teknisk etat ved Alf Rørbakk og kulturetat ved Heidi Hesselberg Løken, samt miljøvernavdelingen ved Randi Larsen, innledet et samarbeid. Etatene er enige om at tidligere registreringer av kulturminner i kommunen er mangelfulle, særlig gjelder dette registrering av hvilket miljø et verneverdig bygg går inn i (arbeidermiljø, etc), og kulturminner som ikke er bygninger (veier/veifar, isdammer, gravhauger, røyser, m.m.).

Gruppen mener at det må legges en strategi for bevaring i kommunen. Her er det nødvendig å prioritere, og da må man først finne ut hvor behovet for strategi og saksbehandling for øyeblikket er størst.

Følgende tema pekes ut som aktuelle:

1. Kulturminnevern kontra utbygging - en klassisk konflikt.
- Hva er kommunens strategi?
2. Hva er kommunens strategi dersom et gammelt bygg ikke kan reddes der det står? (Flytting?)
3. Hva er kommunens strategi overfor isdammene?
4. Arbeidermiljø, landbruksmiljø, middelalderjordbruk, landskap, gårdshistorie?
5. Veier / veifar?
6. Steinbrudd?
7. Temaet kyst etc?

Områder i kommunen som gruppen mener er spesielt utsatte, er: Gamle Slemmestad, Nærnes, Hyggen, Båstø og Åros.

Styret i Røyken Historielag stiller seg positivt interessert til dette initiativet, og vil gjerne delta i ulike grupper som i første omgang skal settes ned for å foreta registreringer. Styret vil også sørge for å utarbeide et notat i forbindelse med miljø- og ressursplanen.

Røyken Historielag har uttalt seg som høringsinstans i mange reguleringssaker, og ofte har saker skapt konflikt fordi interessen motsetninger har oppstått når planer og arbeid allerede har vært godt i gang. Det er å håpe at de overordnede planene som kommunen nå har tatt initiativet til, vil sørge for å forhindre en del slike konfliktsaker i framtida.

Turid Sandvik

Kulturdagene 1994

Vi var med i år også - Historielaget, sammen med Knivklubben og Røyken Husflidslag og ydet vårt til kulturens beste og mulige fremgang i bygda. Tri heile dagar til ende sto det på, nemlig 11., 12. og 13. mars.

Vi har samarbeidet med Husflidslaget tidligere, og det går alltid bra. Det stilte velvillig opp med vev, broderi, strikking, hacking, hekling og toving - toving ja, det ble en fin hatt til utlodning av det! En dame tryllet frem de rareste troll og de yndigste dukker med hoder laget av inntørkede epler! Karding og spinning med håndtein - og barna fikk prøve seg - lage seg sin egen ulltråd av duftende ulldott fra kurven. Ikke helt lett det der men det ble en tråd av det og de lærte kanskje noe om at veien fra sau til genser var svært lang i gamle dager.

Knivklubben er ikke Røykens største klubb, men lage kniver kan de og det fikk de vist fram på Kornmagasinet disse dagene. Vi fikk følge stålet fra Flatebø la det i essa og til det herdet og blankt kunne festes til et skaft, hjemmelaget må vite, av surbjørk, or, kirsebærtre - hva vet jeg, og slirene et kunstverk for seg, i bein, tre, lær, pautet og med sølvbeslag. Vakre var de disse knivene som ble vist frem, både egenproduserte og fra samlinger. Harald Kolstad, formann i Norsk Knivforening og en autoritet på knivens område, stilte med kåseri og lysbilder for en lydhør forsamling.

Historielaget hadde laget et gammeldags skomakerverksted og Olaf var skomaker, utrolig hvor mye rart han kan. Han bløytet lær, skar, sydde, halvsålet og vokset. Og vi fikk lære om plugg og bekatråd og randsøm og lester og hæljern og skobespar. Et lite gløtt bakover i tiden, det var mange skomakere her i Røyken og selv så minnes jeg en i bakgården til Lillelien for 50 år siden.

En del gjestet oss på Kornmagasinet disse dagene, ikke så mange som vi hadde ønsket og håpet på riktignok når vi tenker på at vi er 430 medlemmer. Det er så alt for lett å kjøre forbi Kornmagasinet på vei hit eller dit. Kanskje det kommer flere neste år! Vi gir ikke opp så lett. Har noen en idé til neste års Kulturdager så er vi takknemlige for tips.

Frøydis Christoffersen

Vi ønsker oss...

Kornmagasinet rommer så mangt og mangler like mye. Vi har her i denne spalten tenkt å komme med noen hjertesukk og noen ønsker - kanskje det fører frem.

Vi har på våre lagskvelder gjort det til en tradisjon å invitere barn fra vårt rike musikk-liv i bygda og de har kommet og underholdt oss. Vi har et godt piano men vi har ingen pianokrakk og det er ikke alltid så greit.

Så til saken, har noen en pianokrakk å avse til Kornmagasinet? Den behøver ikke å være i tipp topp stand, bare brukbar, og vår takknemlighet vil være stor.

Telef.: 31.28.21.02

Frøydis

Skoleelever undersøker isdammene i Røyken

Ved Røyken videregående skole har biologilærer Svein Olav Drangeid tatt initiativet til et prosjekt hvor naturfagelevene skal ut og undersøke isdammene i kommunen. Med seg på dette arbeidet har han to andre naturfaglærere, Oddbjørn Ramnefjell og Jens Ole Kjelsås. Midt i en hektisk skolehverdag får jeg Drangeid til å fortelle om prosjektet.

- Hvorfor mener du at det er interessant å forske på disse isdammene?
- Jo, dammene har det vi kaller stor biodiversitet, dvs at de er levested for mange arter som ellers ikke fins i området. Derfor har de stor verneverdi. Men i dag ser vi at dammene er truet, - av forurensning fra jordbruket, grøfting og gjenfylling, bl.a. for at bilistene skal få plass til det kjæreste de eier!
- Hva slags arter er det i isdammene som ikke fins ellers i området, da?
- Vel, det vet vi ikke enda, men en art som jeg håper vi skal finne er salamander.
- Hvordan skal dere gå fram for å kartlegge disse dammene?
- Miljølære valgfag har allerede gjort noe forarbeid ved å besøke kommunehuset, skaffe kart og intervju miljøvernlederen i kommunen, Randi Larsen. Deretter skal 1.klassene overta.

Alle elever på allmennfag har naturfag i 1.klasse, og i følge fagplanen er det obligatorisk å gå ut og foreta en undersøkelse av et økosystem. I begynnelsen av juni skal skoleelevene ut for å samle materiale og gjøre observasjoner. Vi kommer til å konsentrere

oss om dammer på Nærnes, Ramton og Høvikvolden. Vi har utarbeidet et skjema slik at arbeidet med de ulike dammene blir sammenlignbart. Når det så gjelder undersøkelser av det innsamlede materialet, har vi en god del kompetanse her på skolen. Vi skal selv foreta plantebestemmelser og måle ikke-biologiske faktorer, f.eks. temperatur og PH-verdier. Men alt invertebramateriale blir sendt til VANDA for bestemmelse.

Her sitter intervjueren som et spørsmålstegn, så Drangeid forklarer tålmodig:

- Invertebramateriale er alle dyr som ikke er virveldyr (insekter og sånn!). Og VANDA står for Vanndata. Det dreier seg om et samarbeidsprosjekt mellom Kirke-, undervisnings- og forskningsdepartementet (KUF), og Universitet i Bergen. Alle videregående skoler er invitert til å være med på et samarbeid der skolene adopterer et vann og sender inn prøver. Funnene blir så registrert i en sentral database.
- Hvordan skal dere jobbe videre med det materialet dere samler inn i vårsemesteret?
- Jo, de elevene som går videre med biologi ferdypningsfag til neste år, kommer til å være med og systematisere resultatene, og utarbeide en rapport. Vi har faktisk et visst håp om at kommunen og fylket vil kunne bruke denne rapporten som bakgrunnsmateriale i sin forvaltning av isdammene.

Med tanke på at Røyken kommune nå har satt i gang arbeidet med å utarbeide en miljø- og ressursplan for kommunen (se artikkel annet sted i bladet), er dette sikkert midt i blinken. Kommunen er oppmerksom på at isdammene er truet av menneskelige inngrep, og er forhåpentligvis i ferd med å utarbeide en strategi for å ta vare på isdammene som kulturminner.

- Det er et svært arbeid dere har gitt dere i kast med, får dere noe økonomiske støtte?
- Ja, Miljøverndepartementet satte i fjor av en sum på kr 600.000 til miljølæretiltak på alle nivå i skoleverket, og vi har fått bevilget 20.000 av disse til vårt prosjekt.

Det er fint å se at skolen går aktivt ut i lokalsamfunnet med dagsaktuelle problemstillinger, og vi ønsker naturfaglærere og -elever lykke til med prosjektet!

Turid Sandvik

Bli kjent i egen bygd !

Undertegnede hadde gleden av å delta på Røyken Historielags kurs i lokalhistorie i vår. Kurset gikk over tre torsdagskvelder, og ble avsluttet en lørdag formiddag med en busstur i bygda. Av hensyn til plassen på Kornmagasinet var deltakerantallet satt til 40, og kurset var fulltegnet. Både gamle røykenbøinger og innflyttere deltok, og responsen vitnet om stor interesse. Fra min arbeidsplass, Røyken videregående skole, deltok

flere av historielærerne, og for mange av oss som kanskje ikke bor i bygda en gang, var det svært nyttig å få en del lokalkunnskap.

Det var fem av Historielagets kapasiteter på lokalhistorie som sto for foredragene og guidingen, og tilsammen ga de oss et spennende innblikk i bygdas historie.

Terje Martinsen startet med en oversikt over bosetting, stedsnavn og næringsliv. Deretter fulgte Bernt Bærem Svendsen med et streiftog i skriftlige kilder. Så var det Bjørn Brønners tur, han tok oss med på en rundtur i bygda gjennom en serie lysbilder (gamle fotografier) som han viste og kommenterte, godt assistert av Ole Sønju. Guidingen på bussturen var det Terje Martinsen som sto for. Vi startet på rådhuset, deretter bar det ned til Mølla i Grodalen hvor vi tok av på den gamle bygdeveien (oldtidsveien). (Vi innflyttere satt her intetanende om hvilken bragd sjåføren utviste ved å berge oss over den smale brua, men enkelte kjentfolk satt visst her med hjertet i halsen!) Så bars det opp til Røyken sentrum og videre ned til Hyggen, deretter rundt Lahell, over Spikkestad og rett til Slemmestad. Her var det pause og omvisning på Cementmuseet, før vi fortsatte over Nærnes og Båttø og tilbake til rådhuset igjen.

Formann Cato L. Christoffersen hadde hittil holdt oss med varm og god kaffe i pausene på torsdagskveldene. Kaffe hadde han også sørget for sto klar til pausen på Slemmestad da busslasten ankom i det litt gråkalde været. Men ellers var det nå hans tur til å stå for det faglige da vi fikk omvisning på Cementmuseet.

Et slikt kurs i lokalhistorie tror jeg har en svært viktig misjon for oss moderne mennesker. Det kan bidra til å gi oss røtter og tilhørighet, det gir oss glede og tilfredsstillelse å vite noe om forfedrenes liv på de gamle tuftene som i dag tilsynelatende bare er moderne byggefelt. Forhåpentligvis vil det også øke bevisstheten for gamle kulturminner, slik at bygda vil ønske å ta vare på dem og ikke la dem bli rasert under den moderne utviklingen.

Røyken er historisk sett ei svært spennende bygd å bo i. Eldgamle gårdsnavn vitner om tidlig jordbruksbosetting. Gjennom navnene kan vi følge bosettingsutviklinga, vi ser framveksten av husmannsvesenet, og finner mange navn som vitner om gammel næringsvirksomhet. Røyken er nevnt i mange gamle skriftlige kilder, f.eks. i ei gammel skinnbok som kalles Biskop Øysteins Røde bok fra 1398 hvor opptegnelser over kirkas jordeiendommer her i bygda fyller to sider.

Gjennom tidene har Røyken hatt en variert næringsvirksomhet. Skogen og tømmeret har vært en viktig ressurs; hollandske skuter ankret opp i Røyken og kjøpte planker og mastetømmer av bøndene, og det fantes skipsverft hvor det ble bygd båter. I forrige århundre oppsto istrafikken, jernbanen kom tidlig og det ble anlagt meierier og teglverk. Steinbrudd var en viktig industri, og så kom storindustrien til bygda med sementfabrikken, og Slemmestad ble omskapt fra å være et lite jordbruksamfunn til å bli et industrisamfunn med tusen ansatte på fabrikken.

Alt dette og mye mer fikk vi høre på kurset, for foredragsholderne kunne i tillegg til historiske opplysninger øse av et vell av artige anekdoter fra bygda. Dette gjorde de tre torsdagskveldene og bussturen til morsomme og underholdende opplevelser for oss som deltok. Og etterpå ble i allefall jeg veldig inspirert til å gå hjem og lese mer i Røykenboka og gamle årbøker fra Historielaget. Og siden er det artig å sykle rundt i bygda (på de gamle veiene, vel å merke) og se om man husker navnene på alle gårdene og hva de betyr. Historielaget skal ha all honnør for at de tok på seg dette løftet, jeg vet de har hatt kurset en gang før, og jeg håper heller ikke dette blir siste gang.

Turid Sandvik

De fleste kursdeltakerne samlet utenfor Cementmuseet på Slemmestad.
Foto: Turid Sandvik

Røyken historielag - i særstilling i Buskerud

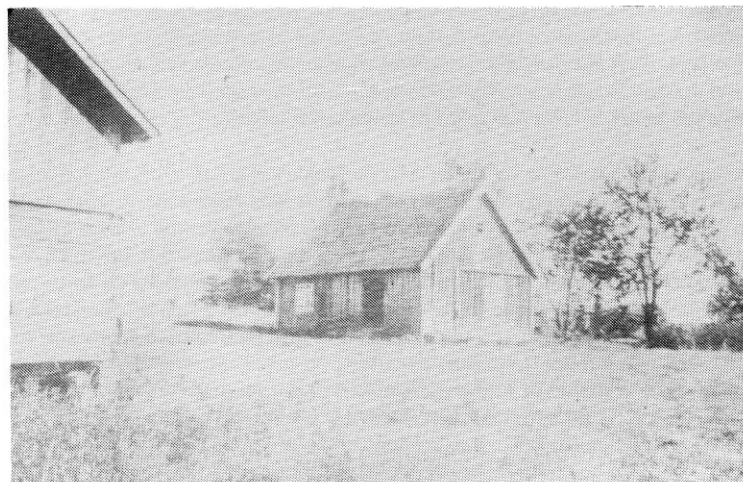
«Lokalhistorie i Buskerud - ei vekstnæring?» er tittelen på en artikkel av Kåre Olav Solhjell i Heimen, Lokalhistorisk tidsskrift 3/93. Solhjell har kartlagt det lokalhistoriske arbeidet i Buskerud ved hjelp av spørreskjema sendt ut til fylkets 21 kommuner, 21 historielag og 10 redaksjoner av årbøker eller lokalhistoriske tidsskrift. Han har ikke fått svar fra alle, men på grunnlag av de opplysningene han har fått, viser det seg at Røyken Historielag skiller seg spesielt ut. Et større avsnitt er derfor viet Røyken:

«Det samla medlemstalet i historielaga ligg truleg på mellom tre og fire tusen. Dei 12 laga, av 21, som har sendt svar på spørreskjema, hadde 1975 medlemmer. Laget i Røyken synest å stå i ei stilling for seg. Der var medlemstalet i 1993 på 432. Laget, som vart stifta i 1966, har ein uvanlig høg aktivitet. Ein stor del av kommunens tilskot til kulturvern blir kanalisert gjennom laget. Ved sida av eit driftstilskot på nær 10.000 kroner, forvalta laget i 1991 50.000 kroner av kommunale midlar. Halvparten gjekk til

oppussing og utstyr til «Kornmagasinet», som er Røykens bygdemuseum. Den andre halvparten gjekk til restaurering av eit gammalt hus, til merking av fortidsminne og til informasjonsfoldar til utdeling i skolane. Dette er aktivitetar av det slaget som dei fleste kommunar organiserer direkte gjennom kulturkontoret. Laget kan elles vise til ei lang rad arrangement og aktivitetsformer som involverer ei heil rekke med komitear og arbeidsgrupper. Mange andre kommunar skulle nok ønskje å finne fram til ei liknande arbeidsfordeling mellom offentleg og frivillig kulturarbeid som dei har gjort i Røyken».

Solhjell finner at man etter 1970 har sett en ny oppblomstring innafor det lokalhistoriske arbeidet. Han setter det i sammenheng med den generelle interessen for lokalhistorie som fulgte i kjølvannet av folkeavstemninga om medlemskap i EF. Han ser ikke så mange tegn til metodiske nyvinninger, mer en økning i omfang og aktivitet. Flere bygder har skaffet seg bygdetun, det er blitt satset stort på bygdebøker, og det har oppstått et marked for mindre lokalhistoriske publikasjoner. Av de ti lokalhistoriske tidsskrifta som i dag utgis i Buskerud, var bare tre i drift før 1970. Typiske aktiviteter for laga er å arrangere kurs, temakvelder og utflukter. De er aktive i registrering og innsamling av historisk kildemateriale, også foto, og kan være medansvarlige for lokalhistoriske arkiv. I de seinere åra har mange lag stått for turstier med informasjonsmaterieill knyttet til historiske steder. På den måten engasjerer historielaga brede grupper av historieinteresserte kulturarbeidere, skriver Solhjell.

Bjørn Brønner/Turid Sandvik

Husmannsplass på Askestad, Røyken. Bildet er fra en av lærer Killingstads glassplater fra tida 1910-1915.

Barlind - sjelden og mishandlet

Fra et av våre medlemmer, Olaf Skryseth, har vi mottatt følgende leserbrev som vi gjengir i sin helhet:

«I Bygdemagasinet nr 26 står barlind omtalt som sjelden og mishandlet. Det er vel et sørgelig faktum. Vi hadde en liten barlind i skogen vår, den stod i skyggen av gran-skog, den blev beitet på av rådyr. Men plutselig en dag var den forsvunnet med rot og altsammen, jeg hadde vel fortalt litt om den til noen som ville bruke den til og pynte opp med, kanskje på en grav. Ja, ja sånd er det og være ettertraktet.

Skryseth den 7/II-93

O.S.»

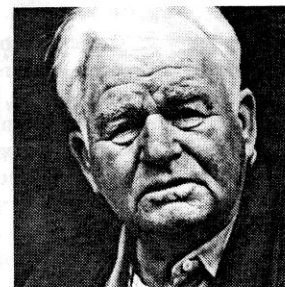
Bilde i Bygdemagasinet nr 27

Fra et av våre medlemmer, Edith Stokker, har vi fått en tilbakemelding som vi setter stor pris på. Hun har gjenkjent personene på bildet fra Skauhytta sommeren 1934, som vi brakte i forrige nummer av Bygdemagasinet. Hun opplyser følgende i et brev til Bjørn Brønner 26/3-94 (utdypet i en telefonsamtale 26/5):

Navnene er fra høyre i første rekke: Martha Stokker (f.Graff), Kristine Johansen (f.Graff) (disse to er søstre). Til venstre i første rekke sitter Harald Johansen (gift med Kristine). Bak disse, fra venstre og sittende i samme høyde, finner vi Erling og Signe Graff. (Erling er bror til Martha og Kristine.) Den damen som så vidt titter frem bak Kristine, er fru Heggum. Hun som sitter bak til høyre og støtter seg på armen, er Martha Ølstad, gift med Elling Ølstad som står bak henne i hvit skjorte. Mannen som står bak til høyre med et barn på armen, er Olaf Heggum (gift med den førnevnte fru Heggum som titter frem). I vinduet til høyre ses en gutt, dette er sannsynligvis Torbjørn, den eldste sønnen til Erling og Signe Graff. Hvorvidt den yngre broren Kåre er med i vinduet til venstre, er usikkert. I allfall er det to gutter der, nemlig Kristoffer og Ove Stokker, sønner av Martha Stokker.

Edith Stokker forteller at Kristoffer var mannen hennes. Han falt i krigen bare 22 år gammel. (red)

Gunnar Hagenlund

Gunnar Hagenlund. Foto 1990.

I krigsårene var han aktivt med i hjemmestyrkene sammen med blant andre Walter Kjemperud, Thorleif Nilsen og Guttorm Åsly.

Da Per Havslund presenterte sin unike naturprogram på norsk TV, var Gunnar Hagenlund en av hans medhjelpere med dyrefotografier. Huggormfangst hørte også med til denne jobben. Han fotograferte også for Owesen film. F.eks. de perfekte uglebildene i hans filmer var Gunnars fortjeneste.

Omkring 1965 emigrerte han til Canada. Der over prøvde han seg i mange yrker. Han var kokk, blant annet for tømmerhuggere langt ute i villmarka, han var sementstøper, papirfabrikkarbeider og laksefisker. Men oljekatastrofen i Alaska satte en stopper for lønnsomheten i fisket. Som guide for rike amerikanere fikk man mange utfordringer. Skuespilleren Bob Hope var blant hans kunder.

Naturfotografering var hans store interesse også i Canada. Hans praktfulle fotos fyller nå helsider i f.eks. naturmagasinet «Beautiful British Colombia» med et opplag på 320.000. Et kanadisk galleri har Hagenlund-fotografier - særlig fuglebilder - som sin store salgssuksess. Sogar den kanadiske regjering står på hyggenbøringens kjøperliste.

Noen av våre lesere vil minnes Hagenlunds fine erindringsartikler i Røyken og Hurum Avis for noen år tilbake.

Nå er Gunnar Hagenlund bosatt i Powell River på Canadas sør-vestkyst. Han er 77 år - og interessen for natur- og dyreliv fikk han fra lærer og bygdebokforfatter Anders Killingstad.

Hilsen fra Canada

Fra denne utflyttede hyggenbøringen har jeg fått et brev hvor han blant annet takker for Historielagets Årbok-93. Det er svært hyggelig lesning fra hjembygda mi, skriver han.

Hagenlund forteller i brevet at historie er en av hans hobbyer. Han har skaffet seg et rikt utvalg av bygdebøker og annet historisk materiale. Og han har funnet frem til

gammelt stoff om Røyken. Jeg tror dette vil ha stor interesse for Bygdemagasinet le-
sere. Derfor gjengir jeg - i litt redigert form - hva Hagenlund skriver om dette:

«Jeg har finni ut så mye om tømmertrafikken fra Hyggenstranda. Kjekstad gård kjøpte
det meste av tømmeret sitt til Hyggen på vinterføre. Derfra ble det kjørt videre til Svel-
vik på fjordisen. De hollandske og danske skipene lastet tømmeret inn utenfor Strøm-
men.

Når hollenderne kom opp Drammensfjorden om sommeren, ankret de opp der hvor
de så at det lå tømmer på stranda. De gikk opp til bonden, avtalte kjøpet, og betalte
med kontanter, ost, klede, genever og andre matvarer, samt spansk hvitt salt.

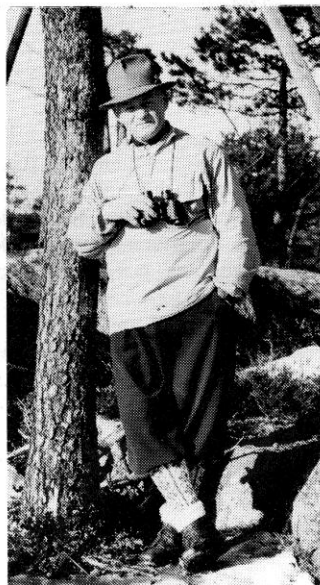
Dattera på Kjekstad gård, Mathea Trulsdatter Kjekstad, ble gift med Bernt Andersen
Selvik i midten av 1770-åra. Deres eldste sønn var den kjente Hurum-mannen Anders
Berntsen Selvik. Han ble Hurum-bygdas første ordfører i 1837. Anders Berntsens dat-
ter ble gift med losoldermann Nilsens sønn. Deres to barn var Anthon B. Nielsen (for-
fatteren «Elias Kræmmer») og høyesterettsadvokat Yngvar Nielsen. Yngvar Nielsen
kjøpte Selvik tilbake til slekta i 1905. Hans datterdatter, fru Størmer, eier gården nå.

I 1634 bodde tiendeskriver Kristen Hansen i Hyggen, sansynligvis på Chefsgården.
Han var jo Kongens mann og en veldig viktig person. Bonden på Chefsgården betalte
skatten sin ved å levere mastebjelker fra Mastedalen. Furubjelkene var ettertraktet
som master for skip i Kongens flåte.

Jeg kan henvise til sidene hvor jeg finner disse opplysningene, hvis nødvendig.»

Hjertelig takk til Gunnar Hagenlund i Canada.

Ole Sønju

Gunnar Hagenlund i Røykens skoger 1955.

Ole Andersen «Berger» - Ole Andersen «Kjekstad»:

I Bygdemagasinet nr 26 kom Ludvig Dundas, Kristiansand, med noen spørsmål om-
kring disse. Hvorvidt han fikk opplysninger er ukjent for undertegnede, men det fikk
meg til å tenke på en henvendelse jeg fikk for mer enn 20 år siden. Jeg var da kirkever-
ge i Røyken, og skrev av og til litt i Menighetsbladet for Røyken, bl.a. en artikkel om
altersølv i Røyken kirke. Oblatesken (nadverdsbrødet) har denne gravering:

«Bekostet og foræret av Aslach Amundsen Kiechstad og hans kiære hustru Maren An-
dersdtr. 1718.»

Og på lokkets underside kan dessuten leses:

«Gud give giverne 10-tusind fold igjen. Det ønsker den som er av hiertet deres Ven.
Loci. Hans Selboe.»

Menighetsbladet ble lest av Ingegerd Johanne Berger, bosatt i Eilert Sundtsgt. 40,
Oslo, og hun skrev til redaktøren av menighetsbladet idet hun antok at Aslach Kjek-
stad kunne være en av hennes aner. Brevet er datert 8.juni 1973, og det er mulig at inn-
holdet kan ha interesse for Ludvig Dundas - kan hende også for Røykenbøringer flest.
Det lyder slik:

«Fra en tremenning, fru Kristine Bryhn, f. Stokker, Røyken, har jeg fått tilsendt
«Røyken Menighetsblad» nr.3, 1973. Der står det om kirkesølv som var skjenket av
lensmann Aslach Amundsen Kjekstad og hustru Maren Andersdatter. Dette interes-
serer meg, da jeg de siste år har syslet litt med forfedre og formødre fra Røyken.

- 1: Mitt navn er Ingegerd Johanne Berger, f. 18/10 02. Datter av prost Torvald August
Berger, f. 1848, og hustru Maren Kristine Syltingli fra Røyken, f. 1858.
- 2: Hun var datter av gbr. Johan Christophersen Syltingli (og hustru f. Mørck), som
var født på Stokker 3/5 1823, d. 11/2 07. J.C.S. var sønn av Christopher Olsen
- 3: Stokker (hustru f. Vear), han ble født 1783 på gården Berger, Nesodden.

Så langt som hit har jeg sikre opplysninger. Ved å granske bygdebok for Nesodden
har jeg funnet at en Ole Andersen Kjekstad fra Røyken kjøpte gården Berger av
4: Paul Røer i 1780, solgte den igjen til Røer 1790. I 1791 tok han såvidt sees igjen
Kjekstad. Da min oldefar Christopher Olsen (3) var født 1783 på Nesodden, anser
jeg det for overveiende sansynlig at han var sønn av Ole Andersen Kjekstad. Det
er dette jeg gjerne vil få «verifisert». Jeg har tilskrevet nulevende advokat Paul
Røer i sakens anledning, men han finner intet anført om dette i sine slektsnotater.

- 5: Anders Aslachesen Kjekstad, lensmann.

- 6: Aslach Amundsen Kjekstad, lensmann død 1750.
7: Amund Ericksen Gilhus, fra Lier, lensmann, eier av Kjekstad 1688.
Hvem var så Ole A. Kjekstads hustru ? (kfr.4)
og Anders A. Kjekstads hustru ? (kfr. 5)
Aslach Amundsen Kjekstads hustru var iflg. menighetsbladet Maren Andersdatter. Jeg har funnet et annet navn i bygdeboken Røyken, men han kan muligens ha vært gift mer enn en gang.

Ingegerd Berger

(Mitt Berger-navn har intet med Nesodden å gjøre, navnet fra Østfold.)»

Så langt Ingegerd Bergers brev om Syltingli, Stokker og Kjekstad. Jeg fikk meg overlatt brevet fra redaktøren av menighetsbladet, men det var dessverre ikke mye jeg kunne bidra med. Det er først og fremst tilknytningen til Kjekstad hun var interessert i, og jeg husker at hun var ute i Røyken, så på kirken og altersølv, likeså gravsteinen fra Aslach Amundsen Kjekstad og Maren Andersdatters grav.

Frøken Berger har rett i at A. Killingstad i boken «Røyken bygd før og nu» kaller hustruen Maren Olsdatter når han beskriver oblatesken. Men dette er feil, både esken og gravsteinen har navnet Andersdatter. Gravsteinen som tidligere sto ute ved kirkeveggen, ble ved restaureringen i 1939 muret inn i gulvet i våpenhuset. Dessverre er nå handicapinngangen plassert slik at tråkk og slitasje ødelegger innskriften. Kristine Bryn (Bjørnstadveien 16, Røyken) som er nevnt i Ingegerd Bergers brev, er 91 år, og forteller nå at Ingegerd døde for 4 år siden. Selv er hun en fjern slektning av Ludvig Dundas.

Odd H. Sandlund

Lastemaskinen på Slemmestad - den eneste av sitt slag

Utenfor fabrikken på Slemmestad finner vi utstilt Norges eneste lastemaskin bygget av tre og drevet med strøm. Maskinen ble innkjøpt til kalkstensbruddet på Langøya utenfor Holmestrand i 1927. Den ble produsert hos Menck & Hambrock i Hamburg i 1926. Christiania Portland Cementaksjeselskap gjennomførte i 1927 en omfattende rasjonalisering av produksjonsprosessen. Frem til denne dato hadde det meste av ar-

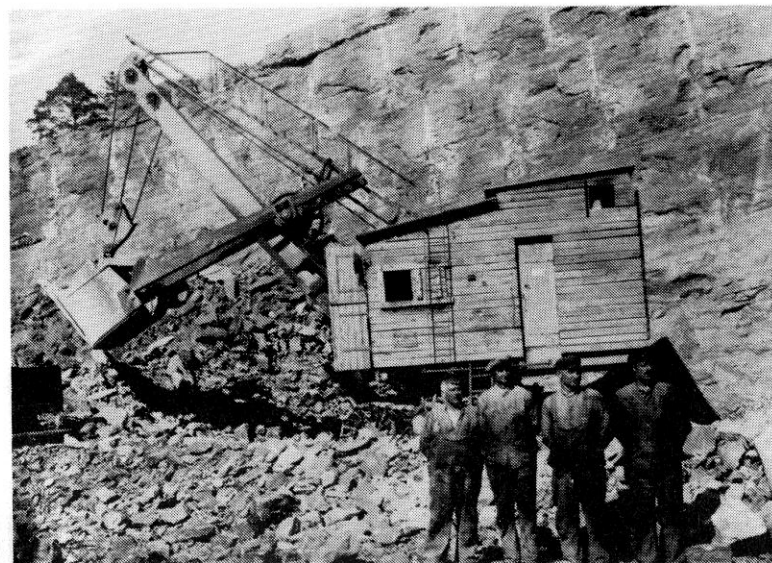
beidet skjedd manuelt. Kalkstenen som var skutt ut ble lastet for hånd i vagger og skjøvet frem til knuseriet.

I 1927 ble det anlagt jernbane på øya. Lokomotiver og annet materiell ble innkjøpt fra nedlagte jernbaner, bl.a. Lierbanen og Hvitingsfossbanen. Grave-/opplastemaskinen, som forøvrig var elektrisk drevet og derfor meget miljøvennlig, førte sammen med jernbanen til en reduksjon i arbeidsstyrken fra 130 til 50 personer. Maskinen var i drift på Langøya frem til 1955.

Etter uttalelser fra Norsk Teknisk Museum er maskinen den eneste av sitt slag i Norge. Medlemmer av «Cementmuseets Venner» restaurerte den i 1992. Midlene til dette fikk en etter søknad innvilget fra Fylkeskonservatoren i Buskerud. Maskinen har opprinnelig vært utstyrt med opplasterskuff. Denne ble dessverre fjernet og solgt til skrap.

I full driftsferdig stand veide maskinen ca. 120 tonn. Vekten i dag er ca. 100 tonn. Transporten fra Langøya til Slemmestad ble besørget av Norsk Vassdrags- og Elektrisitetsvesens båt «Elektron».

Cato L. Christoffersen

Grave-/lastemaskinen plassert på Langøya

Cementmuseet

I samarbeide med Røyken kulturkontor er det lagt opp til guidet omvisning i Cementmuseet en dag i måneden. Kunngjøring om dato og klokkeslett skjer i Røyken og Hurum Avis.

Museet er tilgjengelig i åpningstiden til Slemmestad bibliotek. Betjeningen her vil være behjelpelig med vegledning, evt. kontakt til «Museets Venner» for omvisning av større grupper. Slik gruppeomvisning kan avtales også utenom Bibliotekets åpnings-tid.

Det er gledelig for de som har satset på museet å se den store interessen publikum viser. Spesielt kontakten med en del lærere og deres elever er givende. Slemmestadsamfunnet slik vi kjenner det i dag bygger stort sett på Cementfabrikkens tilstedeværelse gjennom 100 år. Det er derfor en viktig oppgave å kunne fortelle den oppvoksende slekt om dette.

Cato L. Christoffersen

Lingsom havregryn

Hvorfor ikke servere leserne Lingsom havregrynsgrøt i Bygdemagasinet nr 28 juni-94?

Ole Sønju

Værvarsling fra tog og stasjoner

I årene 1884 til 1917 - i sommertiden - leverte Meteorologisk Institutt værmeldinger til jernbanen i Kristiania klokka 15. Det gjaldt to varsler, ett for det søndre Østland til Rena og Lillehammer, og ett varsel for området nordover til Røros og Dombås. Varslet gjaldt jernbanens tre distrikter. Varslet ble distribuert ved hjelp av spesielle signaler bakerst på siste vogn i toget.

Sort trekant med spissen opp = Tørt vær

Sort firkant = Regn

Kombinasjon av skilt ble også brukt.

Sort trekant over sort firkant = Utrygt vær

Sort firkant over sort trekant = Oppklarende vær

På stasjonene ble det laget plakatooppslag som varslet været på grunnlag av forannevnte melding. Jernbanemuseet på Hamar har ikke noen eksemplarer av værvarslings-skiltene i sine samlinger. Men de har sirkulærer (meddelelser) som forteller hvordan det skulle fungere. Der heter det f.eks. at Rena skulle telegrafere meldingen til Røros.

Kilde: Telefonsamtale 2/2-94 med museumsadjunkt Vigdis Kraft, Jernbanemuseet, Hamar.

Ole Sønju

Morberg

Morberg er ett av to *botaniske* gårdsnavn vi har i Røyken. I 1938 skrev man «maudberg», - og kvitmaura vokser ennå her. Dette botaniske stedsnavn er knyttet til plantene som ga råstoff til rødfarge for ull og lin. I Osebergskipet lå rester av billedvev, rød var hovedfargen. Siden plantefarger har vært i bruk til i dag, har vi oppskriften.

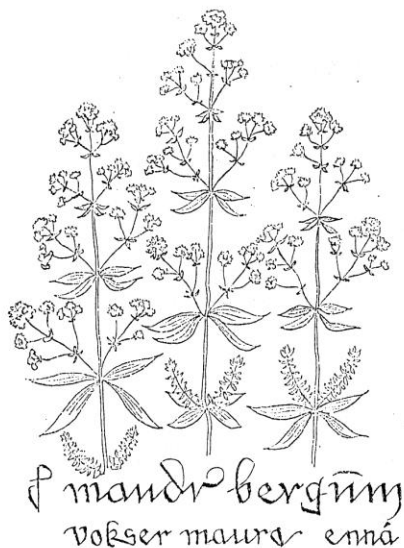
Ta opp røttene til maure like før blomstring. Tørk dem i skygge, heng dem opp eller spre dem utover et gulv. Skal du farge 1 kg ull, ta da 1 kg av de tørkede røttene og legg dem i bløt ett døgn, ha i 120 gram alun. Sett over i kaldt vann. Ta ullen eller garnet når det er beiset og skylt, og legg det oppi karret når fargesuppa er på ca 35 grader. Varm opp til 60 - 70 grader og hold denne varmen en times tid under stadig omrøring. Garn og ull bør ligge i suppa til det er kaldt, gjerne et døgn, før det blir skylt og vaska.

Er du redd garnet blir for mørkt, tar du det straks opp av suppa når det er farga ferdig, og skyller det når det er avkjølt.

Maura må ikke koke om fargen skal bli klar rød, men vil du ha med alt fargestoffet i planten må du koke garnet i fargesuppa. Fargen blir da mørkere. Vi du ha en gulere glød i fargen, skal du ha i 30 gram cremortartari.

Bernt Bærem Svendsen

Illustrasjon:
Bernt Bærem Svendsen

Dette fotografiet er fra omkring 1910 og er tatt foran inngangspartiet på Morberg gård. Våningshuset sees til høyre og bryggerhuset - nærmest som et tilbygg - til venstre. Drengestua var helt til venstre i bryggerhuset som ellers hadde steingulv. Der var bakerovn og bryggerpanne. I bakerovnen ble det gjerne stekt 16 - 17 brød av gangen, men kledsvaska ble kokt i bryggerpanna. Husbondsfolket flyttet gjerne ut til bryggerhuset på sommertid for det var lettere å stelle der. Hovedhuset ble dels leid ut til sommergjester.

Våningshuset på Morberg ble bygd i 1876, men gården har vært i ætta fra 1835.

Ole Sønju

Gravrøysene på Slettskauen (Jerdal)

Under en befaring i fjor ble det bekreftet at dette dreier seg om gravhauger. De har vært kjent lokalt, men har ikke vært offentlig registrert før. Fra venstre: Journalist i Røyken & Hurum Avis, Eva Tønnesen. Fylkesarkeolog i Buskerud Inger Liv Gøytil Lund.

Foto: Bjørn Brønner

Svar på premieoppgaven i nr 27

Følgende svarte på denne:

1: Ivar Nerbye, Bjørkelokka, 3442 Hyggen:

«Dette er en skjeling som henges opp i peisen. Det er en jernstang, (også brukt av tre) som er satt gjennom peispipe, og kan heises opp og ned, etter hvor store gryter som blir brukt. Hakkene i skjelingen er til å henge på, så grytene kan svinges ut og inn etter varmebehov.»

2: Sigurd Abusdal, Sørkedalsveien 1, Oslo 3:

«Jernskore» - gjør det mulig å henge opp gryter i den meste høviske form i forhold til avstandshøyden over ilden i en svingarm som kalles «Gøya».

«Skjeling», «jernskore» og «skoro» er dialektord for den samme gjenstand. Selv husker jeg «skoroen» i peisen i bryggerhuset i mitt hjem. Her var det åpen peis med

røykhette og i overgangen mellom peis og pipe var en jernstang muret inn og i denne hang «skoroen». Hakkene i øvre del av skoroen var for regulering av høyden for jernkroen som dannet opphenget for gryten.

I Norsk historisk leksikon finner en dette om gjenstanden: «Skjerdings» eller skore, var normalt av jern og brukt ved åpne ildsteder (åre, røykovn, peis) til å henge gryter på. Ved åre og røykovn hang skjerdings i en bjelke over varmen, i peis var den dels hengt i et tverrjern et stykke oppe i pipa, dels festet svingbart til et loddrett jern (ovnsjern) som sto i forkant av peisåpningen. Denne type skjerdings kaltes vindskjerdings (av vinde) i motsetning til den vanligste og eldste typen, hengskjerdings. Vindskjerdings kunne også være av (kraftig) tømmer og plassert utenfor peisen. Dette ble i Sør-Norge helst gjort på setrene, (tunge ystepanner). I Nordland var slike skjerdings vanlige, (kalt kjerringlette eller hæv).

Jeg har også hørt gjenstanden kalt «grytejern», og dette bringer tanken hen til en gammel båsull:

«Byss, byss barnet, gryta heng i jernet,
koker full av rjomegraut, til det vesle barnet.»

Bokpremier er sendt til Ivar Nerbye og Sigurd Abusdal.

Odd H. Sandlund (tidl. red.)

Vafler av god gammel årgang

Tag 1 Kg Meel
3/8 Kg Sukker
1 1/2 Liter Melk
2 Thesk. Gjær
6-8 Æg

Dette blir en meget stor porsjon vaffelrøre som blandes på vanlig måte og stekes på vedkomfyren i et gammelt vaffeljern. Undertegnede har testet oppskriften, og vaflene smakte utmerket. Og selvsagt kan også et moderne elektrisk vaffeljern brukes. Og vil du studere et slikt gammelt vaffeljern nærmere, så avlegg Historielagets bygdesamling i Kornmagasinet et besøk ved leilighet. Praktisk med vaffeloppskriften innstøpt i jernet - ikke sant? - Vel bekomme!

Ole Sønju

«Levende kanonkugle»

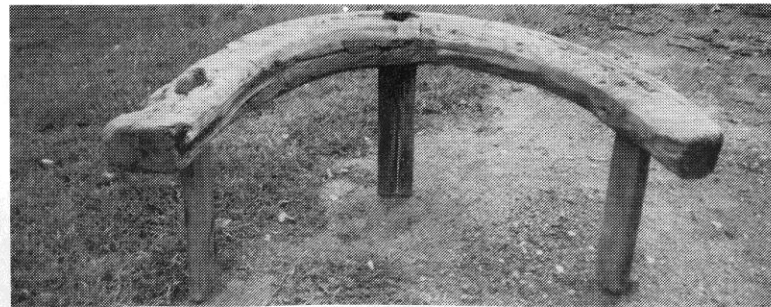
Et av våre medlemmer, Jan Ove Bjørk, ansatt i kommunens renovasjonsvesen, har sendt oss noen gamle aviser som nok er blitt kastet etter riving av hus (brukt som isolasjon i veggene). Vi gjengir en annonse fra Oslos Nyheds- og Advertisements-Blad (Morgenposten) fra 16. august 1934:

Oslo Fornöiespark Entré **25 øre**
I AFTEN
PREMIERE:
DEN LEVENDE
KANONKUGLE
WYBIERALA
Mannen som lar sig
skytes ut av en kanon
30 m. opp i luften.
THE ORANTOS PERCH-AKT.
BIL AND BIL KOMISKE
SPRINGERE.

Premiekonkurransen nr 28

Det er et av våre medlemmer - vi skal ikke røpe hvem - som har laget premiekonkurransen denne gangen. Og spørsmålet blir: Hvilken gjenstand er det du finner på dette bildet? Svar sendes redaksjonen (se adresser foran) innen utgangen av august 1994. Vinneren får en bokpremie.

(red)

Årsberetning for Røyken Historielag 1993 - 94

Tillitsverv:

Følgende medlemmer har hatt styreverv eller deltatt i forskjellige komiteer i løpet av året:

Lagets styre:

Cato Lund Christoffersen - formann
Bjørn Brønner - nestformann
Knut Clausen - sekretær
Per Olav Leran - kasserer
Knut Skjeggstad - styremedlem
Turid Sandvik - varamedlem
Hans Ramton - «
Dagfinn Ingebretsen - «

Dagfinn Ingebretsen

Hans Graff
Torleif Remme
Jan Ove Bjørk
Sverre Hella

Bygdemagasinet:

Odd Sandlund - redaktør
Bjørn Brønner
Jan Lien

Arrangementskomiteen:

Penny Hansen - leder
Inger Lise Aabye
Gerd Fosnes
Bjørn Fosnes
Bernt Bærem Svendsen
Jan Otto Høybråten
Bente Ølstad
Ragnar Ølstad

Slekts- og gårdshistorie:

Asbjørn Westermann - leder
Gustav Kirkerud
Bernt Bærem Svendsen

Revisorer:

Kari Sønju
Tom Sletner

Museumskomiteen:

Bjørn Eric Hansen - leder
Frøydis Christoffersen
Anne Berit Hella
Olaf Skryseth
Ivar Nerbye
Knut Clausen
Jørn Jensen

Valgkomite:

Harald Myrvold
Terje Martinsen
Olav Skryseth

Husstyret:

Olaf Skryseth - leder
Bjørn Fossnes

Medlemmer:

Laget teller pr. 28.februar 1994 426 medlemmer. 32 medlemmer er da strøket p.g.a. manglende kontingentinnbetaling. Ved samme tid i fjor hadde laget også 426 medlemmer.

Styremøter:

Laget har avholdt 8 styremøter.

Medlemsmøter:

Det ble arrangert 4 medlemsmøter i løpet av året. 3 av disse var meget godt besøkt. I tillegg kom det tradisjonelle julemøtet i desember. Som alltid var også dette meget godt besøkt. I tillegg til spesielle foredragsholdere til hvert møte, har vi satset på å invitere unge musikere, elever av Inger Marie Kolbergsrud, til korte underholdningsbidrag.

Aktiviteter:

I stikkordsform gjengis her de viktigste saker fra året 1993/94:

Utleie av Kornmagasinet har fungert som budsjettert. Kunstforeningen og Friundervisningen er nå helt borte. Avtalen med ungdomsklubben «Live» blir ikke fornyet p.g.a. dårlig oppførsel. Dette gir store kutt i inntektsgrunnlaget.

Foreningen har også i år kommet med flere uttalelser i reguleringsplaner. Hagansaken er i så måte den mest omtalte.

Oldtidsmarsjen ble gjennomført 19.9.93. Godt vær og god deltakelse.

Markavandring fra Lingsom 23.5.93. Tur fra Åros til Ramton gikk av stabelen i ferietiden.

Arbeidet med Bygdetunet på Hernestangen går fremover. Salen (forsamlingslokalet) er på det nærmeste ferdig restaurert. Laftehus er satt opp på dugnad. Samarbeid innledet med de to Rotaryforeningene i Røyken om dugnadsarbeide våren 94.

Årbok nr 10 i rekken ble utgitt før jul. Nedsatt komite allerede i arbeide med ny årbok for 94.

Bygdemagasinet med Odd Sandlund som redaktør har fulgt godt opp det arbeide Ole Sønju la grunnlaget for.

Vi medvirket under utstilling i Åros av gjenstander fra gamle Åros Keramikkfabrikk i slutten av september.

Historielaget har etter henstilling fra Kommunen påtatt seg det praktiske arbeid med Kyststien. Dette innebærer avtaler med grunneiere, merking av løype, m.m.

I dagene 21 - 23.10 markedsførte vi oss med stand på Rortunet. Salg av Røykenboka, årbøker, kort m.v. Utstilling av gamle gjenstander.

Bjørn Brønner har etter oppfordring deltatt med lysbildeforedrag på forskjellige møter i lag og foreninger i bygda.

Regnskap for Røyken Historielag			
01.01.93 - 31.12.93			
Inntekter:	Regnskap 93	Budsjett 93	Regnskap 92
Kontingenter	29.900,00	31.500,00	30.900,00
Bidrag fra Røyken kommune	10.000,00	10.000,00	9.800,00
Salg av Røykenboka, til fond	0,00	0,00	0,00
Provisjon Røykenboka	0,00	0,00	900,00
Provisjon salg turbøker	0,00	500,00	950,00
Provisjon salg kalender 1993	0,00	0,00	2.375,00
Salg av årabøker	1.840,00	2.000,00	4.453,00
Salg av jubileum kart m.m.	110,00	300,00	285,00
Salg av jubileum kalender	171,00	1.000,00	1.250,00
Overført fra Røyken motus Kornmagasinet	2.679,10	1.000,00	193,10
Overført fra Røyken motus Kornmagasinet	8.855,48	12.000,00	14.346,97
Andre inntekter	500,00	1.000,00	500,00
Sum inntekter	54.155,58	59.300,00	70.757,67
Utgifter:			
Leie av Kornmagasinet	15.000,00	15.000,00	15.000,00
Maler, tilstelninger	4.150,30	6.000,00	4.652,30
Porto	5.811,40	4.500,00	3.892,50
Bygdemagasinet	8.792,00	5.000,00	9.883,80
Annonseutgifter	3.922,90	1.000,00	1.000,00
Bygdesamlingen	2.269,28	1.000,00	1.342,60
Hernestangen (Note 1)	1.269,28	20.000,00	10.235,00
Kontingenter	940,00	1.500,00	1.335,00
Overført til Røyken	7.024,98	8.000,00	17.947,07
Innsamling av bilder	3.187,00	2.000,00	0,00
Sum utgifter:	74.754,86	73.000,00	65.224,77
Overskudd / Underskudd	-20.599,28	-13.700,00	5.532,90
Inngående egenkapital	94.849,03	94.849,03	90.116,13
Fond	0,00	0,00	800,00
Overført egenkapital	-20.599,28	-13.700,00	4.732,90
Til disposisjon pr 31.12.93/92	74.249,75	81.149,03	94.849,03
Note 1: Ulg. Hernestangen = Tisk. fra R. kommune = 60.563,98 : 34371,70 = 26.192,28			
Hvorav driftsutgifter = 6.743,60			
Regnskapet revidert og funnet i orden		Røyken den	
Kari Sønju		Tom Sletner	

Regnskap for Kornmagasinet			
01.01.93 - 31.12.93			
Inntekter:	Regnskap 1993	Budsjett 1993	Regnskap 1992
Klubbeier:			
Røyken Historielag	15.000,00	15.000,00	15.000,00
Røyken Historielag	6.500,00	5.500,00	12.000,00
Rauvin Rotary	9.750,00	9.500,00	9.500,00
Frivillingsinngangen	0,00	0,00	6.500,00
Ungdomsklubben Live R. Komm.	8.200,00	0,00	0,00
Diverse leieinntekter	10.400,00	18.000,00	18.000,00
Sum inntekter	49.850,00	48.000,00	61.000,00
Utgifter:			
Reklamer/annlegg	0,00	0,00	2.380,00
Påkostninger	12.147,00	5.000,00	900,00
Utleier	8.634,55	6.000,00	7.183,20
Reklamer, m.m.	7.732,70	4.000,00	190,00
Reklamer, m.m.	4.730,00	5.000,00	4.595,00
Elektrisitet	14.660,90	15.000,00	15.088,20
Telefon	2.664,80	2.500,00	2.692,50
Kommunale avgifter	2.321,20	2.000,00	1.948,80
Rennhold	5.393,50	6.500,00	3.606,30
Brennalarm årsavgift	600,00	600,00	600,00
Sum utgifter	59.129,85	47.600,00	39.334,70
Overskudd/Underskudd	-9.279,85	400,00	21.665,30
Inngående egenkapital	27.681,94	27.681,94	6.016,64
Årets overskudd/underskudd	-9.279,85	400,00	21.665,30
Disponibelt 31.12.93	18.402,09	28.081,94	27.681,94
Regnskapet revidert og funnet i orden.		Røyken den	
Kari Sønju		Tom Sletner	

Regnskap for Røyken Historielag			
01.01.93 - 31.12.93			
Balans:	1993	1992	
Kasse	8.867,90	4.168,80	
Bank	115.652,67	197.673,14	
Postkonto	4.019,47	6.264,73	
Arbeid 93	-1.782,00	0,00	
Arbeid 92	-4.600,00	0,00	
Overført fra Røyken	3.310,00	0,00	
Utestående fordringer	9.984,00	875,00	
Sum eiendeler	135.452,04	208.982,67	
Egenkapital Historielaget			
Egenkapital Kornmagasinet	74.249,75	94.849,03	
Deposittum Rauvin Rotary	18.402,29	27.681,94	
Fondsavsetninger ny bygdebok	0,00	3.000,00	
Fondsavsetninger kommunal bevilgning	42.800,00	42.800,00	
Gjeld for solgte kalender 93	0,00	12.371,70	
Gjeld for elektriske arb. Hernestangen	0,00	24.030,00	
Sum egenkapital og gjeld	135.452,04	208.982,67	
Røyken den 24. januar 1993			
Røyken Historielag			
<i>Richardsen</i>			
Per Olav Leren			
Kassører			
Regnskapet revidert og funnet i orden		Røyken den	
Kari Sønju		Tom Sletner	

Driftsbudsjett for Røyken Historielag			
01.01.94 - 31.12.94			
Inntekter:	Budsjett 1994	Budsjett 1993	Regnskap 1993
Kontingenter (400 medlemmer x kr 100,-)	40.000,00	31.500,00	29.900,00
Bidrag Røyken kommune	15.000,00	10.000,00	10.000,00
Salg av Røykenboka	0,00	0,00	0,00
Provisjon salg turbøker	2.000,00	2.000,00	1.840,00
Salg årabøker 1970-1992	0,00	0,00	0,00
Salg årabøker 1993	0,00	0,00	0,00
Salg av jubileum kart, postkort KM etc.	300,00	1.500,00	2.679,10
Overført fra Røyken motus Kornmagasinet	2.000,00	1.000,00	2.679,10
Andre inntekter, bidrag etc.	4.000,00	12.000,00	8.855,48
Sum inntekter	64.300,00	59.300,00	54.155,58
Utgifter:			
Leie av Kornmagasinet	15.000,00	15.000,00	15.000,00
Maler og tilstelninger	5.000,00	6.000,00	4.150,30
Porto	6.000,00	4.500,00	5.811,40
Bygdemagasinet	10.000,00	5.000,00	8.792,00
Annonseutgifter	1.000,00	1.000,00	3.922,90
Bygdesamlingen	5.000,00	10.000,00	2.269,28
Hernestangen (bent 7.000, anslagskost 15.000)	1.000,00	2.000,00	2.679,10
Overførte utgifter	8.000,00	1.500,00	26.192,28
Innsamling av bilder	0,00	2.000,00	3.187,00
Sum utgifter	73.000,00	73.000,00	74.754,86
Overskudd + / Underskudd -	-8.700,00	-13.700,00	-20.599,28
Inngående egenkapital	74.249,75	94.849,03	94.849,03
Årets underskudd	-8.700,00	-13.700,00	-20.599,28
Disponibelt pr 31.12.93/94	65.549,75	81.149,03	74.249,75
			28. Feb. 94

Arrangementskomiteen:

Solveig Ingebretsen
Penny Hansen
Gerd Fosnes
Bjørn Fosnes
Bernt Bærem Svendsen
Jan Otto Høybråten
Bente Ølstad
Ragnar Ølstad

- leder

Museunskomite:

Olaf Skryseth
Bjørn Eric Hansen
Frøydis Christoffersen
Anne Berit Hella
Ivar Nerbye
Knut Clausen
Jørn Jensen
Dagfinn Ingebretsen
Hans Graff
Torleif Remme
Jan Ove Bjørk
Sverre Hella

- leder

Bygdemagasinet:

Turid Sandvik
Bjørn Brønner
Jan Lien

- redaktør

Slekts- og gårdshistorie:

Asbjørn Westermann
Gustav Kirkerud
Bernt Bærem Svendsen

- leder

Revisorer:

Tom Sletner
Thor A. Johansen

Valgkomite:

Ole Sønju
Terje Martinsen
Harald Melvold

Sekretær
25.3.94

Markvandring 1994:

I det bladet går i trykken, avvikles markvandring til Bygdeborgen på Tjuvkollen (29/5). Forøvrig kan medlemmene få gleden av å delta på følgende:

14/8 Sommervandring fra Åros til Ramton langs den planlagte Kyststien. Pause og servering på Fagertun. Fremmøte: Åros sentrum kl.10.00

4/9 Markvandring fra Auke til Bårsrudtjernet. Vi ser på restene etter Lord Bamfords «sølvutvinning» og en 570 millioner år gammel strandlinje i Bødalen. En rekke tufter etter husmannsplasser besøkes. Ta med nistepakke og termos. Fremmøte: Bødalen postkontor kl 10.00.

18/9 Oldstidsmarsjen fra Gullaug i Lier til Slemmestad. Guider forteller om historiske severdigheter langs ruta. Servering/salg av ertesuppe på Mellom Bø.

Fremmøte: Buss fra Gamle Slemmestad Sentrum kl 9.30 eller fremmøte ved Gullaug.

Medlemsmøter 1994:

Torsdag 15/9 På Kornmagasinet kl 19.00. Tema opplyses senere.

Torsdag 3/11 På Kornmagasinet kl 19.00. Tema opplyses senere.

Torsdag 15/12 Tradisjonell juleavslutning på Kornmagasinet kl 19.00.

